Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Оскарження постанови по ст. 130 КУпАП. URL: <http://pravova-rada.com/ua/296-obzhalovanie-postanovlenija-po-st-130-kuoar>.
3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів» від 4 серпня 2018 р. № 656.
4. Наказ Департаменту патрульної поліції НПУ від 3 лютого 2016 р. № 100, яким затверджено «Інструкцію про порядок зберігання, видачі, приймання, використання нагрудних відеокамер (відеореєстраторів) працівниками патрульної поліції та доступ до відеозаписів з них».
5. Наказ Департаменту патрульної поліції НПУ від 24 листопада 2015 р. № 14/1 «Про порядок зберігання, використання відеозапису з відеореєстраторів патрульних».
6. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua.http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

УДК 351.741:3.082

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.3-1.30>

КУЗЬМЕНКО І.Г.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ КРАЇН ЄС**

У статті проаналізовано досвід організації професійної підготовки управлінських кадрів поліції країн ЄС. Сформовано висновки щодо можливості його використання в удосконаленні системи адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки керівних кадрів Національної поліції України. Наголошено, що в європейських країнах систему державного управління у сфері освіти щодо підготовки персоналу для правоохоронних органів утворюють загальнонаціональні (федеральні) закони про поліцію, декрети і укази глав держав і керівників виконавчої влади, а також нормативні акти органів місцевого самоврядування, які містять положення про правовий режим окремих категорій поліцейського персоналу. З'ясовано, що система освітніх установ поліції Великої Британії представлена навчальними центрами, що здійснюють початкову підготовку й підвищення кваліфікації констеблів, сержантів, детективів для регіональних служб поліції (усього їх вісім), навчальними центрами з підготовки співробітників спеціальних підрозділів (підрозділів із боротьби з масовими безпорядками й збройних спеціальних загонів поліції), а також єдиним загальнонаціональним центром із підготовки керівних кадрів поліції – Брамшилл. Визначено, що визначальну роль в організаційному й нормативному регулюванні професійної підготовки управлінських кадрів поліції відіграє організаційно-структурна побудова правоохоронних органів, рівень їхньої централізації або децентралізації, а також їхня компетенція і підвідомчість, а відповідно, і підвідомчість систем професійної підготовки. Зроблено висновок, що європейські системи професійної підготовки управлінських кадрів поліції встановлюють характерну тенденцію, яка полягає в уніфікації національних законодавств, функціональних повноважень і завдань професійного навчання персоналу. В сучасних умовах сьогодення загрози у правоохоронній сфері спонукають до розширення формату співпраці співробітників управлінських кадрів поліції, громад-

ськості, незалежних експертів і науковців різних галузей наук із питань удосконалення професійної підготовки керівних кадрів поліції як суб'єкта забезпечення правопорядку держави.

Ключові слова: *управлінські кадри, зарубіжний досвід, професійна підготовка, організаційно-правове забезпечення, поліція.*

The article analyzes the experience of organizing professional training of EU police officers. The conclusions on the possibility of its use in improving the system of administrative and legal support of professional training of senior personnel of the National Police of Ukraine have been formed. It is emphasized that in European countries the system of public administration in the field of education for training of personnel for law enforcement bodies is formed by the national (federal) laws on police, decrees and decrees of Heads of state and heads of executive power, as well as normative acts of local self-government bodies containing provisions on legal the mode of individual categories of police personnel. It is revealed that the UK Police Training System is represented by training centers providing initial training and refresher training for constables, sergeants, detectives for regional police services (all eight of them), training centers for the training of Special Forces units riots and armed special police units), as well as Bramshill, the only national center for police leadership training. It is determined that the organizational and structural construction of law enforcement agencies, the level of their centralization or decentralization, as well as their competence and responsibility, and, accordingly, the responsibility of professional training systems, play a decisive role in the organizational and regulatory regulation of professional training of managerial police personnel. It is concluded that European systems of professional training for management of police personnel set a characteristic trend, which consists in the unification of national laws, functional powers and tasks of professional training of staff. In the current circumstances, threats to the law enforcement field are pushing for an extension of the cooperation between police officers, the public, independent experts and scientists from various fields of science to improve the professional training of police executives as a subject of law enforcement.

Key words: *management personnel, foreign experience, professional training, organizational and legal support, police.*

Вступ. Від ефективності діяльності органів Національної поліції значною мірою залежить успішність реалізації національних інтересів і стабільність суспільного розвитку. Водночас досягти бажаних результатів неможливо без створення високопрофесійного кадрового корпусу, здатного ефективно вирішувати завдання, поставлені суспільством і державою перед органами Національної поліції України. Стабільне та ефективне функціонування правоохоронних органів є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності і правопорядку. З метою розвитку правоохоронної системи України було прийнято Закон України «Про Національну поліцію» № 580 VIII від 2 липня 2015 року [1], тому важливим питанням залишається професійна підготовка управлінських кадрів Національної поліції, а це вимагає докорінного перегляду всієї чинної системи відомчої професійної та освітньої підготовки.

Чинна модель професійної підготовки управлінських кадрів Національної поліції України за багатьма критеріями не відповідає зростаючим потребам суспільства та міжнародним демократичним стандартам. Вимивання професійного ядра, фахова та психологічна неготовність значної частини управлінського складу, недостатнє наукове забезпечення реформаційних процесів як наслідок недооцінки, а іноді й прямого ігнорування досягнень науки, дефіцит практичних рекомендацій щодо використання зарубіжного досвіду в професійній діяльності органів Національної поліції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам нормативно-правового забезпечення професійної підготовки управлінських кадрів поліції присвячені наукові публікації вітчизняних правознавців різних наукових галузей, зокрема, їх досліджували такі вчені: В.Б. Авер'янов, М.І. Ануфрієв, А.В. Басов, О.М. Бандурка, А.І. Берlach, О.К. Безсмертний, В.М. Бесчастний, В.Т. Білоус, В.С. Венедіктов, Е.О. Дідоренко, М.М. Дивак, А.В. Дончук, Ю.В. Дубко, О.С. Доценко,

В.В. Доненко, О.А. Зарічанський, В.О. Заросило, І.В. Зозуля, М.І. Іншин, В.В. Коваленко, О.В. Копан, Р.А. Калюжний, Ю.Ф. Кравченко, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Я.Ю. Кондратьєв, Д.П. Калаянов, Н.П. Матюхіна, Є.М. Моїсєєв, В.І. Олефір, Ю.І. Осіпов, О.І. Остапенко, А.В. Сергєєв, В.П. Петков, С.В. Петков, Г.О. Пономаренко, М.П. Пихтіна, О.С. Проневич, Ю.І. Римаренко, О.П. Рябенко, О.Ю. Синявська, А.А. Стародубцев, В.І. Шакур, В.К. Шкарупа, І.М. Шопіна, О.Н. Ярмиш та інші.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити значення використання зарубіжного досвіду як умови вдосконалення організаційно-правового забезпечення професійної підготовки управлінських кадрів Національної поліції України.

Результати дослідження. Виділяючи значний внесок цих учених у розвиток науки, можна зауважити, що дієвої системи професійної підготовки управлінських кадрів органів і підрозділів Національної поліції України створено не було. Досвід країн ЄС у цьому аспекті досконало не вивчений, тому залишаються можливості подальшого використання зарубіжного досвіду. Саме досвід країн ЄС має досить позитивних прикладів, вміле використання яких може адаптувати організаційно-правовий механізм професійної підготовки управлінських кадрів Національної поліції України. Виокремлення недосліджених аспектів загальної проблеми зумовлює актуальність статті та необхідність вивчення зарубіжної практики організаційно-правового забезпечення професійної підготовки управлінських кадрів у діяльності органів Національної поліції України.

Кадрове забезпечення є головним і вирішальним елементом поліцейського апарату. Саме від кадрового забезпечення залежить ефективність усіх правових, організаційних і інших заходів, спрямованих на забезпечення правопорядку.

Говорячи про особливості правового регулювання й управління поліцейським персоналом, потрібно зазначити, що їхнім основним завданням є перетворення його на надійне знаряддя захисту наявної державності й законності. Із цього погляду й варто оцінювати все, що пов'язане з кадровою роботою в поліціях країн ЄС.

Кадрове забезпечення покладено в основу будь-якої стратегії і тактики поліції розвинених країн світу [2, с. 312], таких як Франція, Велика Британія, Італія, Канада, Австрія, Німеччина, які мають довготривалу історію, великий досвід роботи зі злочинністю й охорони публічного порядку та тісні взаємовідносини між собою. Організація підготовки управлінських кадрів країн ЄС змушує враховувати всі здобутки минулого та сучасного, широко розвивати міжнародну кооперацію не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, але й обміну досвідом керівного персоналу поліцейських органів і підрозділів [3, с. 25].

У багатьох країнах ЄС професійна підготовка управлінських кадрів поліції діє мережа додаткової або післядипломної освіти (підвищення кваліфікації, спеціалізації, удосконалення та перепідготовка управлінських кадрів), яка функціонує як на базі навчальних закладів, так і у формі службової підготовки безпосередньо за місцем несення служби.

Окрім можливості здобути відомчу поліцейську освіту, в країнах ЄС все більше управлінських кадрів відряджаються або самостійно вступають у загальногромадянські університети, інститути та коледжі. Пріоритетом прийняття на керівну посаду в поліції є особи, які вже мають одну або дві вищі освіти і навіть учений ступінь. Відомча професійна підготовка управлінських кадрів поліції ЄС інтегрувалася в загальнонаціональні та міжнародні освітні простори через систему державного ліцензування, атестації та акредитації і функціонує відповідно до загальнодержавних критеріїв і стандартів. Керівники поліції країн ЄС зацікавлені у функціонуванні ефективної системи професійної підготовки управлінських кадрів.

З погляду вдосконалювання кадрового забезпечення роботи органів Національної поліції України відповідний теоретичний і організаційно-правовий досвід має чимало повчального. Значно активізувалося міжнародне співробітництво в професійній підготовці управлінських кадрів поліції. Істотно зросла кількість українських фахівців, які підвищують свій професійний рівень у країнах ЄС, іноземні колеги залучаються до проведення навчальних семінарів з актуальної для Національної поліції України тематики, беруть участь у міжнародних науково-практичних конференціях і розробленні програм з удосконалення підготовки управлінських кадрів правоохоронних відомств.

Необхідно зазначити, що підготовка управлінських кадрів поліції – один із найважливіших складових елементів системи управління.

Процес професійної підготовки управлінських кадрів поліції нерозривно пов'язаний із практикою, а саме навчання здійснюється в процесі практичної діяльності. Практика є ключовим моментом у процесі навчання, що являє собою цикл: навчання – застосування отриманих

знань на практиці – навчання – практика – тест – наступний рівень навчання. На думку Петера Д. Ейзермана, керівника Ради Голландського національного інституту поліції з відбору й навчання, система навчання повинна ґрунтуватися на конструктивній теорії освіти, відповідно до якої навчання на основі справжньої практичної ситуації є найбільш ефективним, оскільки люди здатні на значно більше порівняно з тим, чому вони навчилися в навчальному інституті [4, с. 33].

Вступ у ЄС багатьох країн Центральної й Східної Європи вимагав від них серйозного реформування системи правоохоронних органів. Реформи торкнулися й професійної підготовки управлінських кадрів. Деякі країни повністю сприйняли західну модель, інші залишили елементи чинної раніше системи професійної підготовки. Наприклад, система підготовки управлінських кадрів у Словенії останнім часом зазнала серйозних змін [5]. Чинна система професійної підготовки управлінських кадрів, яка полягала в проходженні навчання у вищій школі протягом чотирьох років, була замінена на більш коротке навчання, схоже на систему підготовки керівних кадрів у країнах ЄС. У цій системі відсутні тверді навчальні плани, обов'язкові для всіх навчальних закладів. Підготовка управлінських кадрів здійснюється єдиним центром державного рівня. Напівцентралізована система поширена у Великій Британії, Федеративній Республіці Німеччина й інших країнах. У межах нової системи професійної підготовки після закінчення курсів із підвищення кваліфікації в поліцейській академії стають управлінцями. Найбільш яскравими прикладами ефективно функціонуючих систем підготовки управлінських кадрів в Європі є британська та німецька моделі.

Система освітніх установ поліції Великої Британії представлена навчальними центрами, що здійснюють початкову підготовку й підвищення кваліфікації констеблів, сержантів, детективів для регіональних служб поліції (усього їх вісім), навчальними центрами з підготовки співробітників спеціальних підрозділів (підрозділів із боротьби з масовими безпорядками й збройних спеціальних загонів поліції), а також єдиним загальнонаціональним центром із підготовки керівних кадрів поліції – Брамшилл.

Управлінські кадри готує Коледж вищого поліцейського складу, що є структурною одиницею Асоціації європейських поліцейських коледжів – Association of European Police Colleges (AEPS) [7]. Рішенням Європейської ради AEPS був створений у 2000 році, однак фактично функціонувати почав з 1 січня 2001 року з тимчасовим місцем перебування в Копенгагені, Данія. Після отримання статусу юридичної особи коледж перебазувався в Брамшилл, Велика Британія. Щорічно коледж формує план навчання для співробітників національних поліцій країн ЄС, Норвегії та Ісландії.

У Коледжі Брамшилл навчаються вищі поліцейські чини: старші інспектори, старші офіцери поліцейських департаментів, фахівці цих департаментів, старші офіцери, а також управлінські кадри інших країн. Відбір кандидатів на навчання в Коледж проводять регіональні поліцейські департаменти. Програма навчання, названа «Програмою лідерства», включає управлінські курси для молодшого середнього й старшого керівного складу поліції. Підготовка старших керівників орієнтована на індивідуальну роботу й передбачає одержання випускниками магістерського ступеня в галузі управління після написання й захисту диплома. Курс навчання триває від 4 до 6 років і тільки 21 тиждень із них слухачі проводять у Коледжі.

Коледж також проводить прискорений курс підвищення кваліфікації за спеціальною програмою, розробленою для офіцерів поліції, що не володіють більшим практичним досвідом, за діяльністю яких можна судити, що вони мають потенціал керівника. Курс призначений для підготовки сержантів і інспекторів, а надалі – й керівників більш високого рівня [6, с. 9].

Поліція Німеччини працює в складі Міністерства внутрішніх справ, яке фактично контролює всі сфери внутрішнього життя країни. Відповідно до цього структуровано національну систему підготовки управлінських кадрів поліції. Законодавчі засади професійної діяльності поліції Німеччини і підготовки управлінських кадрів було розроблено ще в XIX ст. та врегульовано законами кожної із шістнадцяти федеральних земель. Зокрема, у Німеччині професійна підготовка є трірівневою. Перший рівень передбачає підготовку патрульних поліцейських, другий – інспекторів поліції, третій – управлінських кадрів [8, с. 102]. Вимоги до управлінських кадрів на службу в поліції Німеччини різних федеральних земель не надто різняться. Наприклад, щоб стати керівником федеральної землі Баварії, слід мати вищу освіту, досягти 25 років, мати німецьке громадянство, мати належний стан здоров'я, не мати судимостей і фінансових труднощів, відповідати таким критеріям, як: уміння мислити стратегічно, розуміти суть соціальних процесів, правильно добирати та розподіляти обов'язки між найближчими підлеглими, а саме – сприймати свої повноваження як певну місію, спрямовану на зміцнення держави та її престижу.

Проаналізувавши спеціальну літературу [9, с. 25], можна зробити такі висновки, що із загальної кількості працівників поліції Німеччини лише 1%, здобувши відповідну освіту, має право обіймати керівну посаду. До професійної підготовки управлінських кадрів у Німеччині ставляться надзвичайно відповідально. Підготовка одного співробітника із числа керівного складу передбачає щонайменше 3 роки з фінансуванням приблизно 60 тисяч євро [10, с. 32–40]. Професійна підготовка управлінських кадрів поліції спрямована на опанування поліцейськими операціями, лідерство, роль поліції в суспільстві, розвиток людських ресурсів, законодавче забезпечення правоохоронної діяльності та міжнародного співробітництва.

У європейських країнах систему державного управління у сфері освіти щодо підготовки персоналу для правоохоронних органів утворюють загальнонаціональні (федеральні) закони про поліцію, декрети і укази глав держав і керівників виконавчої влади, а також нормативні акти органів місцевого самоврядування, які містять положення про правовий режим окремих категорій поліцейського персоналу. Крім того, правова регламентація професійної підготовки управлінських кадрів у правоохоронній сфері знаходить відображення у відомчих нормативно-правових актах загальнонаціонального (федерального), регіонального (територіального) і місцевого (муніципального) рівнів залежно від підвідомчості освітньої установи, яка провадить професійну підготовку, а також посадового та кваліфікаційного рівнів управлінських кадрів, для яких вона призначена. Ще однією особливістю системи підготовки співробітників правоохоронних органів європейських країн є їхнє тісне міжнародне співробітництво та кооперація. Наприклад, в 90-х роках минулого століття була створена інтегрована система професійної підготовки співробітників правоохоронних органів на основі єдиних європейських стандартів освіти у правоохоронній діяльності. Міждержавна співпраця у правоохоронній сфері здійснюється у форматі міждержавних нормативно-правових актів, таких як «Угода про єдину освіту кандидатів для вищих органів поліцейської виконавчої служби ЄС», «Угода про поліцейську академію управління ЄС», та інших міжнародних договорів [11].

У Законі «Про реформування поліції» Франції, прийнятому в 1985 році, є спеціальний розділ, присвячений підготовці співробітників національної поліції всіх категорій і рангів. У цьому Законі, зокрема, щодо підготовки керівних кадрів передбачається, що комісари поліції після отримання магістерського диплома в будь-якому загальноосвітньому університеті Ради Європи повинні пройти курси прискореного поліцейського навчання у Французькій Вищій національній школі в Сен-Сір-о-Мон-д'Ор біля Ліона. Подальші директиви (1999 року) Міністра внутрішніх справ Франції конкретизували сутність організації професійної підготовки комісарів поліції трьох звань: комісарів, головних комісарів і дивізійних комісарів (близько 2000 штатних одиниць).

Визначальну роль в організаційному й нормативному регулюванні професійної підготовки управлінських кадрів поліції відіграє організаційно-структурна побудова правоохоронних органів, рівень їхньої централізації або децентралізації, а також їхня компетенція і підвідомчість, а відповідно, і підвідомчість систем професійної підготовки.

Слід зазначити, що систему норм, які регулюють організацію служби в національних і муніципальних поліцейських формуваннях, правовий стан і професійну підготовку їхніх працівників утворюють, як правило, загальнонаціональні (федеральні) закони про поліцію, декрети й укази очільників держав і керівників виконавчої влади, а також нормативні акти органів місцевого самоуправління, що містять положення про правовий режим окремих категорій поліцейського персоналу.

Окрім того, правова регламентація професійної підготовки управлінських кадрів поліції знаходить своє відображення у відомчих нормативних правових актах загальнонаціонального (федерального), регіонального (територіального) і місцевого (муніципального) рівнів залежно від підвідомчого освітнього закладу, що здійснює професійну підготовку, а також посадового рівня управлінських кадрів, для котрих вона призначена.

Вивчення організації професійної підготовки керівних кадрів поліції за кордоном демонструє високий рівень нормативно-правової регламентації всіх етапів цього процесу, починаючи з добору кандидатів на висування чи на призначення на керівну посаду і завершуючи етапом оцінювання якості навчання та результатів професійної підготовки.

Висновки. Європейські системи професійної підготовки управлінських кадрів поліції встановлюють характерну тенденцію, яка полягає в уніфікації національних законодавств, функціональних повноважень і завдань професійного навчання персоналу. В сучасних умовах сьогодення загрози у правоохоронній сфері спонукають до розширення формату співпраці спів-

робітників управлінських кадрів поліції, громадськості, незалежних експертів і науковців різних галузей наук із питань удосконалення професійної підготовки керівних кадрів поліції як суб'єкта забезпечення правопорядку держави.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580 – VIII // *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Брисковська О.М., Овечкіна Л.М. Досвід кадрового забезпечення діяльності поліції зарубіжних країн – один із чинників успішного удосконалення правопорядку. *Науковий вісник НАВС України*. Київ, 2003. № 2. С. 312–319.
3. Програма удосконалення підготовки керівних англійської поліції. *Police*. 1999. С. 25–28.
4. Эйзерман П.Д. Законодательно-правовое обеспечение профессионального обучения полиции // *Подготовка полицейских кадров. Проблемы и пути развития в общеевропейском масштабе* : мат-лы Междунар. науч.-практ. конф. Москва, 2000. С. 33.
5. Пагон М. Изучение реформирования полиции в Словении / по материалам Международной научной конференции. Прага, 2002.
6. Home Affairs Committee Fourth Report of Session 1998–1999 Police Training and Reeruilmunl. London, 1999. P. 9.
7. Зарічанський О.А. Використання зарубіжного досвіду у процесі формування правової культури майбутніх правоохоронців. URL: http://virkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp4/vyhovanna/zarichanskij.pdf.
8. Masterstudiengang: Weffentlinche Verwaltung – Polizeimanagement (Publik Administration-Police Management). Modulhanbuch. Munster, 2014. 102 s.
9. Richtlinien die Auswahl und Einstellung von Nachwuchskrften mit der Befuhrung zum Richteramp und Diplomingenieuren (TH/Universitet) fur den huheren Polizeivollzugsdienst im. BGS. Berlin. 2002. 25 s.
10. Избаш К.С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах. *Південноукраїнський часопис*. 2013. № 1. С. 36–40.
11. Матеріали досліджень Мілан Пагоня, Бояна Virjent-Новак, Меліта Джуріч, Бранко Lobnikar «Європейська система освіти та підготовка поліцейських кадрів».